

Бахуринська Олена Олександрівна,
доцент кафедри кримінально-правової
політики та кримінального права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, кандидат
юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЖАРГОНІЗМІВ У КК УКРАЇНИ

Використання лексичних одиниць кримінального жаргону у тексті чинного КК України є винятковим явищем – лише до деяких статей КК України включені жаргонні терміни, зокрема: «вор в законі» (стт. 255, 255, 255), «сходка» (ст. 255). Цей крок законодавця викликав критику з боку науковців щодо неприпустимості використання жаргонізмів у законі, оскільки впровадження в офіційний юридичний обіг злочинного жаргону є впровадженням в офіційну правову мову елементів злочинної субкультури, а також свідчить про її легітимізацію; зокрема, термін «злодій в законі» відображає систему цінностей злочинців та сприяє популяризації як самого статусу певної особи у злочинній ієрархії, так і злодійського жаргону в цілому; створено прецедент для подальшого внесення в КК України інших жаргонізмів злочинного середовища [1, с. 186].

Проблема ще у тому, що кримінальний жаргон має проникнення та адаптацію і до юридичної мови правозастосовців, насамперед у системі кримінальної юстиції, у зв'язку зі специфікою професійної діяльності. Про це свідчать матеріали правозастосовної практики у справах про звинувачення у вчиненні злочинів, передбачених стт. 255, 255-

255 КК України. У текстах численних процесуальних актів, крім нормативно закріплених, вживається цілий ряд інших усталених лексем кримінального аргю, в т.ч. й в російськомовних варіантах, наприклад: «вор», «смотрящий», «положенець», «бродяга», «блатний», «зłodійський общак», «воровський общак», «грів», «стрілка», «кримінальні авторитети», «по поняттях» тощо (подається це в лапках чи без них, з додаванням «так званий», з уточнюючими поясненнями або без таких). З іншого боку, окремі учасники кримінальних проваджень звертають увагу на неприпустимість формулювання обвинувачення з використанням слів кримінального жаргону, які, не маючи офіційного визначення, кладуться в основу правової кваліфікації. Так, у одному з кримінальних проваджень у справі про обвинувачення у вчиненні злочинів, передбачених ч. 2 ст. 255-1, ч. 3 ст. 307 КК України, захисник у клопотанні про повернення обвинувального акту прокуророві серед інших аргументів зазначив, що обвинувальний акт містить жаргонні, незрозумілі та образливі вислови та прізвиська, що є неприпустимим в офіційних документах і порушує конституційні права людини і громадянина: «...висунуте підзахисному обвинувачення є неконкретизованим, в обвинувальному акті останнього названо «бродягою», звинувачено в участі у якихось «зłodійських общаках», у життю «по поняттях» і «неписаних законах»...». Ухвалою районного суду обвинувальний акт було повернуто прокурору [2].

Втім, у наукових джерелах наводяться аргументи щодо доцільності та виправданості включення в КК України жаргонних лексем. Так, Д.Виговський вважає безпідставними побоювання, що вживання найбільш поширених термінів із жаргонної лексики може викликати складнощі в тлумаченні норм кримінального права, адже окремі соціолектизми кримінальної субкультури неможливо замінити аналогами з літературної чи ділової української мови, без істотної втрати їх змісту. Тому, на

думку вченого, в цьому випадку необхідно підходити з позиції корисності чи шкідливості використання в тексті закону кримінального жаргону і дотримуватися таких вимог: 1) вони не можуть містити нецензурну і образливу лексику; 2) аналоги таких термінів у діловій та літературній українській мові відсутні, замінити їх без втрати змісту не є можливим; 3) їх застосування має нести соціальну користь, полегшуючи точну кваліфікацію протиправного діяння, відтак – допомагати загалом у справі протидії злочинності та окремих її виявам [3, с. 300-303].

У питанні підтримки та пояснення використання в КК України жаргонізмів «злодій в законі», «сходка» варто звернутися і до теорії інституційності організованої (професійної) злочинності, яка розглядається як стійкий соціальний феномен, що постійно відтворюється та інтегрується у сформовану систему суспільних відносин. У ціннісно-символічному аспекті інституціоналізації організована (професійна) злочинність є системою усталених ідей, культурних символів («злодійська» ідеологія та традиції, мова, прізвиська, татування, інші форми ідентифікації) як складових специфічної кримінальної субкультури. Як наголошує український соціолог І. П. Рущенко, ці складові є універсальними, поширені серед професійних злочинців, у в'язницях, у групах загальнокримінальної спрямованості. За результатами наукового дослідження інституційних характеристик організованої та професійної злочинності в Україні, харківські вчені констатували, що «злодійська ідея» реалізувалася у системі особливого роду інститутів, значимих для злочинного середовища, які виступають одним з регуляторів поведінки членів організованих злочинних об'єднань. Були виокремлені наступні «інституційні індикатори»: в'язничний «обшак»,

«общак на волі», «общак» злочинної групи, в'язнична «зłodийська сходка», «зłodийська сходка на волі», «зłodій в законі», «коронування», «малява, ксива», татуювання; мова («феня»); «зłodийський закон у в'язниці»; ««зłodийський закон на волі». На думку І. П. Руценка, хоч і не варто перебільшувати прихильність сучасних злочинців до старих «зłodийських» традицій, тим не менш вони не зникли і адаптуються до нових реалій. Щодо таких форм ідентифікації як специфічна мова спілкування, прізвиська, татуювання, то вони мають високий рейтинг; навіть на фоні загальної тенденції до зниження інституційності, ці усталені традиції достатньо поширені у злочинному соціумі [4, с. 37-50, 87-90].

Причини, що спонукали законодавця до включення у текст КК України таких жаргонізмів, як «зłodій в законі», «сходка», мають насамперед правове значення – потреба визначення кримінально-правових підстав відповідальності лідерів злочинного середовища з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду у сфері протидії організованій злочинності. Однак, можна припустити, що ініціатори зазначеного рішення, сприймаючи вказані жаргонізми як усталені, соціально сприйняті інституційні маркери організованої злочинності, що не потребують додаткового нормативного роз'яснення, керувалися й тим, що саме ці специфічні поняття, як жодні інші і навіть попри відсутність їх офіційного тлумачення, відображають особливості злочинного середовища, ступінь його організованості й професіоналізації та сутнісні характеристики його представників, зокрема кримінальних лідерів.

Список використаних джерел

1. Околіт О. В., Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації чи злочинної

спільноти та участь у них: проблеми теорії і практики: монографія / за наук. ред. А. А. Вознюка. Київ: Вид-во «Норма права», 2025. 324 с.

2. Ухвала Тростянецького районного суду Вінницької області від 01.05.2023 р., справа № 135/694/21. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/110630983/> (дата звернення: 28.10.2025).

3. Д. Виговський. Окремі питання доцільності використання соціолектизмів кримінальної субкультури в тексті кримінального закону. *Університетські наукові записки*. 2020. № 3-4. С. 297-304.

4. Організовані злочинні групи в Україні: традиційне та типове (соціологічний нарис): кол. монографія / за заг. ред. О. М. Ярмаша. Харків: ХНУВС, 2002. 336 с. (рос. мовою).

Бойчук Василь Миколайович,

завідувач кафедри іноземної філології та бізнес-комунікацій ЗВО «Університет Короля Данила», кандидат філологічних наук, доцент

Бойчук Марія Володимирівна,

викладач циклової комісії української мови та літератури Відокремленого структурного підрозділу «Івано-Франківський фаховий коледж фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України», кандидат філологічних наук

**ІННОВАЦІЙНА ДИНАМІКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ: МАСМЕДІЙНИЙ АСПЕКТ**

Мову розуміємо як складну, саморегульовальну і відтворювальну, різноструктурну систему лінгвальних знаків